

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК СИНТЕЗУЮЧИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ

У статті обґрунтовується ефективність методу проектів при вивченні іноземних мов будь-яких суміжних спеціальностей та розглянуто доцільність його застосування в технічних вузах України.

Ключові слова: методи навчання іноземним мовам, метод проектів, мотивація, ефективність, фаховий рівень викладача.

В статье обоснована эффективность метода проектов при изучении иностранных языков любых смежных специальностей и рассматривается уместность его применения в технических вузах Украины.

Ключевые слова: методы обучения иностранным языкам, метод проектов, мотивация, эффективность, профессиональный уровень преподавателя.

The article deals with substantiation of projects method' efficiency while learning foreign languages for any related specialities and carries out the appropriateness of its application for technical institutes of higher education in Ukraine.

Key words: methods of teaching foreign languages, a method of projects, motivation, efficiency, professional level of a teacher.

Постановка проблеми. В сучасному житті з його швидко мінливим кліматом, умовами соціального життя, методами комунікацій та виробничих технологій, розвитком глобальних зв'язків на ринках праці, виробництва і науки різко змінюються цілі та завдання вищої школи, незалежно від галузі освіти. Сьогодні головним завданням стає вироблення у випускника вузу вміння самостійно розширювати і трансформувати отримані базові знання, мати високу адаптивність, мобільність мислення, мати навички роботи в команді з людьми різного соціального та культурного рівня. Величезне значення набуває мотивація отримання освіти, тому що суспільство споживання пропонує безпроблемне життя, ігноруючи джерело відсутності проблем: підтримка наявних екологічних, кліматичних, технічних та соціальних ресурсів в робочому стані і створення і використання нових технологій, що, природно, потребує найвищого рівня освіченості фахівця. У зв'язку з цим необхідні і сучасні освітні технології. Однією з таких технологій є

метод проектів, який виник ще на початку двадцятого століття в США і успішно застосовується, зокрема, при навчанні студентів іноземних мов у вузах України.

Мета статті полягає в обґрунтуванні ефективності *методу проектів* при вивченні іноземних мов, будь-яких суміжних спеціальностей та його практичному застосуванні в підготовці студентів іноземних факультетів вищих навчальних закладів України.

Якість сучасної освіти визначається засвоєнням студентами предметних знань, вмінням використання їх на практиці в реальному житті, самовдосконаленням, баченням і застосуванням в практиці міждисциплінарних зв'язків, комунікативними вміннями, навичками роботи з інформацією, що представлена в різному вигляді, використанням її при вирішенні різних задач, вмінням роботи в групі при вирішенні поставлених завдань. Ідея методу проектів базується на перенесенні акценту з різного виду вправ на активну розумову діяльність студента, що вимагає від нього для свого оформлення та презентації володіння значними мовними засобами, творчого підходу, взаємозв'язку різних дисциплін, комунікативних навичок.

Проект представляє собою вид творчої діяльності учасників, що спирається на набуті ними знання з різних предметів, з різних спеціальностей, життєвий досвід, уяву, психологічні характеристики особистості учасників. Проекти, за Е.Полат [1], можуть підрозділятися *за характером* домінуючої в ньому *діяльності* на пошуковий, дослідницький, творчий, ігровий, практико-орієнтований; *за змістом* – на монопроект (в одній галузі знань) та міжпредметний; *за характером координації* – безпосередній та неявний; *за характером контактів* – між учасниками одного колективу (академічної групи), між вузами міста, регіону, такі, що охоплюють країну і, навіть, учасників різних країн світу; *за кількістю учасників проекту* – на індивідуальний, парний, груповий, колективний, масовий.

Робота над проектом забезпечує високу варіативність тематики, форми роботи, оформлення її результатів згідно отриманим висновкам; підвищує *ефективність* набуття та засвоєння знань з предмету, що вивчається, оскільки ставить і вирішує проблему, заставляючи учасників думати, розмірковувати, застосовувати весь багаж знань на сьогоднішній день; підвищує *мотивацію* шляхом отримання задоволення від самого процесу роботи, її результатів та форми презентації (для цього необхідно включати до процесу підготовки і презентації проекту жарти, ігрові моменти, ребуси тощо); підключає *особистісний фактор* (можливість викладення свого бачення цікавої тематики, шляхів її висвітлення, можливість думати і говорити про себе, своє життя, свої захоплення і

інтереси), є адаптованою для використання на *будь-якому рівні базових знань* учасників, у *будь-якому віці*, у *будь-яких галузях знань*.

Суть методу при роботі на факультетах і на уроках *іноземних мов*, полягає в формуванні лінгвістичної та країнознавчої компетентності студента, тобто навчання практичному володінню іноземною мовою, вивчення культури країни-носія мови та більш повне пізнання рідної країни. Метод проектів забезпечує активну мовленнєву практику кожному учаснику, можливість формувати і формулювати думку, мислити на іноземній мові, активний діалог культур. Студентам пропонуються будь-які теми проектів або студенти можуть пропонувати теми проекту самостійно за своїм вподобанням, що автоматично *підвищує мотивацію* роботи. В розробці проекту можуть брати участь як студенти, так і викладачі, спеціалісти з інших кафедр і навіть вузів, тобто всі, хто бажає *підвищити* свою мовну кваліфікацію.

Робота над проектом відбувається за наступними етапами [2]:

-*підготовчий етап* включає в себе визначення теми і термінів роботи, формулювання проблеми, формування груп виконавців (беручи до уваги рівень мовної підготовки та успішності);

-*організаційний етап* з аналізом проблеми, визначенням джерел необхідної інформації, вибором методів дослідження, розподілом ролей в групі, попереднім вибором форми презентації проекту, плануванням роботи по рішенню задач проекту по групам;

-*робочий етап* включає збір, обробку і систематизацію інформації, оформлення результатів роботи, підготовку презентації (доповідь, відеофільм, монтаж тощо), аналіз і обговорення результатів, пробну презентацію проекту;

-*презентація проекту* з викладенням отриманих результатів, висновків і захистом їх;

-*підведення підсумків* з рефлексією отриманих даних, обговоренням методів і перебігу дослідження, аналізом набутого досвіду для роботи над наступними проектами, над майбутніми студентськими науковими роботами, аналіз важливості вибору теми для кожної людини, для життя вузу, міста, країни.

Підготовчий етап – *ключ* до успішної роботи над проектом, і рівень *кваліфікації*, загальної *освіченості*, *ерудиції* викладача відіграє основну роль. Викладач повинен чітко визначити учбові завдання, визначивши, яку допомогу може надавати учасникам, не пропонуючи готових рішень. Він повинен *до* початку (або паралельно) роботи над проектом запропонувати систему комунікативних вправ, що зможуть забезпечити її мовленнєвий рівень. Учасники мають вільно володіти активною лексикою та граматиною в межах пропонованої тематики, вміти будувати всі типи запитань, включаючи розділові, оскільки вони часто використовуються носіями мови, постійно повторювати мовленнєві

обороти типу “there is\are”, комунікативні мовленнєві штампи і кліше типу “I think..., I am sure..., It seems to me..., As for me..., etc.” Тренування учасників в використанні кліше і штампів необхідно протягом усього терміну навчання: вони мають вільно використовувати фрази згоди/незгоди, дивуватися, вміти вимовити сумнів, узагальнення тощо, без чого неможливо вести дискусію в групі, ситуативні діалоги, самостійно висловлюватись по темі. Крім того, для виконання завдань проекту в повному обсязі учасники мають володіти певним інтелектуальним, творчим і комунікативним ресурсом. Цей ресурс включає: вміння роботи з текстом (виділення головної думки, пошук необхідної інформації), аналізом отриманої інформації, узагальненням і висновками, роботу зі довідковими матеріалами. Доцільно, щоб така підготовча робота проводилась викладачем постійно, систематично і паралельно з роботою над проектами. Викладач може заохочувати тих учасників, які часто і влучно використовують мовні штампи, кліше і обороти, більш високими оцінками при підведенні підсумків на окремому занятті і при оцінці результатів проекту в цілому.

Групи учасників мають формуватися з врахуванням психологічної сумісності і обов'язковим включенням до групи учасників з різним ступенем знань та підготовки. Формуючи мовні та мовленнєві вміння учасників, викладач повинен в рамках проекту навчати стратегії і тактики групового спілкування, тобто тим комунікативним прийомам, які б сприяли логічному, зв'язному і продуктивному висловлюванню учасників проекту.

В *робочому* етапі можуть використовуватись наступні *методи*: опитування та анкетування обстежуваного контингенту людей, бесіди та інтерв'ю, відвідування рекламних акцій, вивчення даних літератури, використання Інтернет-ресурсу, аналіз, систематизація та обробка отриманих даних тощо. Проект обов'язково повинен мати практичну значимість, щоб бути цікавим учасникам та генерувати додаткову мотивацію вивчення мови або іншої спеціалізації, якщо метод використовується на інших факультетах. З цією ж метою доцільно результати проекту оформлювати в методичний посібник або публікувати його результати в журналі чи збірці наукових праць вузу. Основну пошукову роботу учасники мають проводити в позаучбовий час, але при технічній можливості 10-15 хвилин кожного заняття необхідно присвятити роботі над проектом, оцінці отриманих проміжних результатів, труднощам та їх подоланню.

Використаний в повному обсязі метод проекту сприяє досягненню наступних цілей:

-розширює словниковий запас студента, *закріплює* вивчений лексико-граматичний матеріал з іноземної мови, *розширює* можливості міжкультурного спілкування;

-*стимулює* розвиток творчого мислення, уяви, можливості бачити проблеми та їх вирішувати, загальній широкій освіченості, інтелігентності;

-*сприяє* умовам вільного висловлення думки і осмислення того, що сприймається;

-при вдалому виборі теми проекту *сприяє* активній життєвій і громадянській позиції студента, *виховує* кращі моральні якості, патріотизм, любов до своєї країни, гордість за свою націю, *розширює* світосприймання та світогляд, тобто *працює на ініціацію та підтримання національної ідеї*.

Проект дозволяє перетворити сумний урок з іноземної мови або з будь-якої іншої дисципліни в яскравий, дотепний, ефективний, дієвий дискусійний дослідницький клуб, в якому можуть вирішуватись справді цікаві, практично значущі і доступні молодим громадянам країни проблеми з врахуванням особливостей менталітету, культури, релігії своєї країни, свого навчального закладу, міста, регіону, країни-носія мови та між-культурної взаємодії, виховувати активну громадянську позицію у молоді.

Тематика методу проекту в курсі іноземної мови може використовувати будь-які проблеми, дисципліни, галузі знання, філософії, культури, соціальних відносин тощо. Важливо, щоб проблема формулювалась таким чином, щоб мало місце обов'язкове включення фактів та інформації з різних галузей знання, включала в роботу всіх учасників проекту, пропонуючи кожному завдання з врахуванням його рівня мовної підготовки. Теми можуть бути пов'язані з країнами-носіями мови, країною проживання, використовуючи порівняння фактів, явищ, подій, історії, умов життя людей, нюансів менталітету, традицій, релігії, спортивного життя, сімейних цінностей тощо. В університетах технічного, медичного, педагогічного спрямування, в сільгосакадемії теми проекту можуть відображати будь-які цікаві технічні, екологічні, інформаційні, психологічні, соціальні, міждисциплінарні проблеми. В рамках таких тематик можлива практична реалізація результатів міжвузівських проектів в своєму місті. Крім того, участь у проекті стимулює дослідницький хист виконавця і може сприяти його наступній науковій роботі, відбору майбутніх викладацьких та наукових кадрів у вузі. Позитивним може бути факт поступового зростання складності тематики від жартівливого, гумористичного до серйозного дослідницького.

Приклади тем для студентів інститутів технічного університету:

“Весна і екологія нашого міста”

“Вплив обідньої перерви на будівництво газорозподільної мережі”

“Творчість комп'ютера в підготовці реферату”

“Автоматичне” письмо і автоматичне списування”

“Екологія р.Південний Буг після руйнації промисловості області”

“Енергозбереження теплогазопостачання”

“Вбрання для менеджера ком’пютерного офісу”

“Розвиток стільникового зв’язку в сільській місцевості Вінницької області”

“Автоматизація системи управління рухом транспорту в м.Вінниці”

"Кохання і стільниковий зв’язок” тощо.

Найбільший ступінь складності теми може бути при розробці справжньої дослідницької наукової проблеми и слугувати наступній науковій роботі студента/викладача.

На етапі *презентації* відбувається захист проекту. Щоб дискусія була ефективною, викладач повинен попередньо ознайомитися з результатами роботи для організації продуктивного обговорення теми. Учасники мають яскраво представити весь зібраний матеріал, оформити його в доступній для сприйняття формі. Такою формою може бути усна презентація з таблицями схемами, діаграмами, малюнками, фотомонтажем тощо, відеофільм, радіопередача, буклет, альбом, гумористичний спектакль – будь-яка творча пропозиція учасників.

Підведення підсумків можуть робити як викладачі, так і самі учасники або члени експертної групи з незадіяних студентів, своєї чи іншої групи/факультету (додаткове включення в контингент “учасників”). Проект має бути оцінений в цілому, без виправлення помилок (таку роботу можна зробити на окремому занятті), виділивши додатково деякі номінації (наприклад, “самий сміливий проект”, “самий цікавий”, “самий вишуканий”, “самий веселий”, “самий серйозний” тощо). При оцінюванні результату проекту та висновків дуже важливо оцінити динаміку особистісного зростання учасників проекту, їх людські якості, вміння роботи в команді, оволодіння методами наукового пошуку інформації.

Для факультетів іноземних мов метод проектів є цінним і з тої точки зору, що він *включає* в себе практично *всі методи* навчання іноземних мов [4], які використовувались починаючи з вивчення грецької та пануючої майже п’ятнадцять століть латинської мови, чужої для більшості священнослужителів, дипломатів та науковців, що мали послуговуватись виключно ними. Вивчення граматики та дослівного перекладу з наступним використанням набутих знань в роботі зі зв’язними оригінальними текстами (журнальними статтями, науковою літературою, художніми текстами тощо) – є прикладом використання *перекладних методів* в ході підготовки проекту. Використання акустичних та моторних відчуттів при побудові і мовленні речення, як цілісного витвору, пасивне сприймання мови на слух, наявність передтекстових запитань, на які потрібно знайти відповіді в процесі читання (пошук потрібної учаснику інформації при читанні “про себе”)

– приклади включення в метод проектів елементів методик навчання *усного мовлення* (усний метод Г. Пальмера[5]; “вчись читати читаючи” М.Уеста[8]; аудіо-лінгвістичний метод Ч.Фріза та Р.Ладло[4]). Використання таблиць, які необхідно коментувати, діапозитивів, комп’ютерної графіки, фільмів тощо, є варіантами *аудіо-візуального* методу французької групи лінгвістів і психологів[4]. Під час презентації проекту учасник-доповідач перебуває в зміненому стані свідомості, і в ситуації стресу, з одного боку, і необхідності давати відповіді на запитання, “захищатись”, з другого боку, він автоматично застосовує *сугестивний* метод Г.Лозанова[3], долаючи психологічний бар’єр, використовуючи для навчання обидві півкулі головного мозку, свідомість і підсвідомість, підвищуючи ефект засвоєння мови, активізуючи вивчений матеріал, резерви пам’яті, поводячи себе, як активний учасник педагогічного процесу. Сама процедура захисту проекту будується таким чином, що учасники *реально спілкуються* в конкретній ситуації (*комунікативний* метод - Г.Уідоусан[9], У.Литлвуд, Г.Піфо[4], Ю.Пассов[6]), привчаються розуміти мову, слухаючи накази доповідача помічникам (метод *повної фізичної реакції* – Д.Ашер[4]), поводячи себе, як актори. Під час репетиції презентації (*драматико-педагогічний* метод[4]), реагують на мовчазні жести викладача, самостійно і активно спілкуючись з аудиторією (“*мовчазний*” метод – Г.Гатегно[7]), тісно взаємодіють з викладачем, аудиторією та між собою без опори на підручник (*груповий* метод Ч. Каррена[4]).

Переваги проектного методу:

- висока *комунікативність* і активне *включення всіх* учасників в процес навчання;
- особиста відповідальність* кожного учасника за прогрес в навчанні;
- створення *міцної мовної бази* у учасників;
- розвиток активного самостійного *мислення* і застосування знання мови *на практиці*;
- розвиток *індивідуальності*;
- навички роботи в команді*.

Недоліки проектного методу:

- незвичність* такої роботи для основної маси викладачів;
- неможливість використання методу викладачем з *низьким рівнем* фахової та загальноосвітньої підготовки;
- складність планування* блоку уроків паралельно з програмними годинами;
- великі *затрати часу* на підготовчу роботу;
- відсутність методичних* матеріалів та розробок на допомогу викладачам;
- відсутність мотивації* для такої роботи (недооцінка якісної роботи викладача).

Але метод розвиває у студентів цікавість до вивчення іноземної мови, наполегливість в досягненні мети, увагу, мислення, пам'ять, комунікативні навички, звичку і вміння працювати в команді, активний погляд на життя. І ці переваги переважають над тимчасовими недоліками. При використанні методу проектів *змінюється і роль викладача*: він виступає не як трансформатор конкретних знань, а як консультант, помічник, спостерігач, координатор і джерело нової інформації. Викладач навчає засобам роботи, *“навчає навчатися”*. Вміння послуговуватись методом проектів є показником його *високої кваліфікації*, володіння ним прогресивною методикою навчання і розвитку студентів.

Таким чином, метод проектів є таким, що *охоплює* в собі практично *всі сучасні* тенденції навчання іноземним мовам, що застосовуються вітчизняними і зарубіжними викладачами, *підвищує мотивацію* та особисту *відповідальність* учасника за прогрес в отриманні знань, виводить викладача на *новий фаховий рівень* і може бути *ефективно* використаним у вищих навчальних закладах, як для навчання іноземній мові, так і для підвищення якості підготовки студента зі свого предмету/фаху *паралельно* вивченню мови. Методика є цілком придатною і може бути *рекомендована* для активного застосування і подальшого поширення в вищих навчальних закладах України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бекренцова І.І. Використовуємо сучасні підходи у викладанні англійської мови / І.І.Бекренцова. – Х.: Видавничка група «Основа»: «Тріада+», 2007. – 195с.
2. Кильмухаметова Е.Ю. Метод проектов как эффективный инновационный метод обучения иностранным языкам /Е.Ю. Кильмухаметова, Л.В.Михалева. / Мат. Всеросс. научно-практ. конф. «Инновационные технологии в языковом образовании» – 2008. – Хабаровск: ТОГУ, 2008. – С.109–114.
3. Лозанов Г. Суггестология. Методика преподавания иностранных языков за рубежом / Г.Лозанов. – М.: Прогресс. – 1976. – 195-226с.
4. Ніколаєва С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / С.Ю.Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2002. – 328с.
5. Пальмер Харольд Е. Устный метод обучения иностранным языкам. Устные методы обучения иностранным языкам: [монографія] / Е.Харольд Пальмер. – Гос. учебно-педагог. изд-во, 1960. – 157с.
6. Пассов Е. Основы коммуникативного метода обучения иноязычному общению / Е.Пассов – М.: Просвещение, 1989. – 276с.
7. Gattegno C. Teaching Foreign Languages in Schools: the Silent Way / C.Gattegno. – New York: Educational Solutions, second edition, 1972. – P.144.
8. West M. Learning to Read a Foreign Language / M.West – Great Britain, 1926. – P.62.

9. Widdowson H.G. Teaching Language As Communication / H.G.Widdowson. – Oxford University Press, 1978. – P.169.